

ma prošloga stoljeća kao i utjecaj vanjskopoli-
tičkih čimbenika, čime se daje širi kontekst
razloga odlaska Ante Pavelića iz Države SHS.
Novim spoznajama iznesenima u radu prven-
stveno se pojašnjava razvoj Pavelićevih politi-
čkih koncepcija u usporedbi s ostalim onovre-
menim političkim pravcima u Hrvatskoj, što je
bitno utjecalo na njihov budući međudnos.
Cjelina znanstvenih radova završava tekstem
Stipe Kljajića naslovljenim *Savić Marković Šte-
dimlija o podrijetlu srpskog komunizma i parti-
zanskog pokreta* (491-515). Prateći razvoj ideja
ovoga crnogorskog intelektualca s boravkom u
Zagrebu, autor je iznio analizu njegovih nega-
tivnih stavova i razmišljanja o Kraljevini SHS
te pokretima koji su izbili u prvi plan tijekom
Drugoga svjetskog rata, u prvome redu parti-
zanskom i četničkom. Na primjeru Štedimljini-
nih razmišljanja ovaj rad rasvjetljava jedan
manje poznati segment iz hrvatskoga intelek-
tualnog djelovanja s nacionalističkim predzna-
kom tijekom Drugoga svjetskog rata.

Cjelinom *Osvrti i prikazi* (517-539) zaklju-
čuje se ovaj broj *Radova Zavoda za povijesne
znanosti HAZU-a u Zadru*. Izbor najnovijih
domaćih izdanja – tematski i u kronološkim
okvirima vrlo raznolikih i vrijednih za hr-
vatsku historiografiju – prikazan je ovdje
kroz pet tekstova.

Filip Novosel

***Miscellanea Hadriatica et Mediterranea* 6
(2019), br. 1, 266 stranica**

U izdanju Odjela za povijest Sveučilišta u
Zadru godine 2019. izašao je novi broj časopisa
Miscellanea Hadriatica et Mediterranea.
Časopis broji ukupno šest svezaka, a prvo
izdanje doživio je 2013. godine. Radovi časopisa
većinom se bave temama hrvatske povijesti
promatranima iz kuta historiografije i ostalih
srodnih disciplina. Ovaj broj sadrži uvodnu
riječ urednice, četiri znanstvena članka,
jedan pregledni rad i četiri prikaza,

a sve to na hrvatskome i engleskome jeziku.
Časopis započinje redcima glavne urednice
Anamarije Kurilić, koja je uz nekoliko
uvodnih riječi napravila i kratak prikaz svih
radova (7-8). Potom slijedi prvi rad naziva
*Nova kontekstualizacija starog vrela – Kasiodorove
Variae o kasnoantičkoj Istri* (9-34) u kojemu
Hrvoje Gračanin nanovo analizira podatke iz
zbirke *Različite poslanice (Variae epistulae)*
italorimskoga aristokrata, visokoga ostrogotskog
dužnosnika i učenjaka Flavija Magna Aurelija
Kasiodora Senatora. Time je stvorena relevantna
istraživačka slika koja pridonosi boljemu razumijevanju
ekonomskoga stanja u kasnoantičkoj Istri te stvara
nove uvide za razumijevanje srednjovjekovnih
prilika. Drugi članak opsežna je studija Mladena
Ančića pod naslovom *Gradu kmeti ili iobagiones
castri kao element društvene strukture Hrvatskoga
Kraljevstva* (35-132). Autor nastoji rekonstruirati
dijelove socijalne organizacije srednjovjekovnoga
društva u Hrvatskome Kraljevstvu usmjerujući
pozornost na sloj profesionalnih ratnika koji se u
vrelima pojavljuju kao *iobagiones castri*.
Primjenjujući komparativnu metodu i teorijske
modele autor raščlanjuje određene odredbe
Vinodolskoga zakona i analizira elemente
društvenoga znanja kako ih prikazuje diskurs
različitih pisanih izvora pretežito 13. stoljeća.
Autor zaključuje kako raspravu o ovoj temi
treba osloboditi jednostavnih shema i unaprijed
postavljenih rješenja te pozornost usmjeriti na
interpretaciju malobrojnih sačuvanih vrela.
Stephan Karl Sander-Faes autor je članka
*Onkraj individualnog: intelektualci renesansne
Dalmacije kao društveno-funkcionalna skupina*
(133-136). U njemu autor na temelju mnogobrojne
građe Zadarskoga arhiva, mikrohistorijskim pristupom –
koristeći razlikovne elemente kao što su klasa,
obrazovanje i spol – prati složene mreže
odnosa pojedinaca i ustanova intelektualne elite
renesansne Dalmacije s naglaskom na Zadru.
Ovakvim uvidom u istraživačko područje kojim
dominiraju gradske elite renesansne Dalmacije
autor konstatira kako je Mletačka Republika
dinamična sredina u

kojoj se razmjenjuju ljudi, robe i ideje pružajući okvir za razvoj i djelovanje.

Sljedeći članak pregledni je rad koji nas vodi u 19. stoljeće: *Prva secesija u dalmatinskoj Narodnoj stranci 1873. godine* (167-204). Adrian Knežević, autor ovoga članka, donosi pregled jednog burnoga događaja, točnije secesiju u dalmatinskoj Narodnoj stranci kada su se zastupnici odvojili od stranačke središnjice i osnovali Narodnu srednjačku stranku zbog toga što su zastupnici u Carevinskomu vijeću podržali zakon kojim su uvedeni izravni izbori za to vijeće. Autor analizira stajališta i jedne i druge strane te ocjenjuje kakav im je bio stav o protivničkoj strani. Četvrti izvorni znanstveni rad, ujedno i posljednji u ovome časopisu, vodi nas u Zadar u razdoblje nakon Prvoga svjetskog rata i naslovljen je *Zadarske srednje škole na hrvatskom jeziku i talijanska vlast 1918.-1921. godine* (205-244). Ante Bralić na temelje zadarske arhivske građe pokušao je ocrtati kakav su utjecaj imale promijenjene političke prilike nakon 1918. godine na rad zadarskih srednjih škola na hrvatskome jeziku polazeći od teze kako se vršio institucionalni i izvaninstitucionalni pritisak na rad samih škola od strane talijanskih vlasti. Kritičkom analizom dokumenata i prikazom mnogobrojnih tablica autor zaključuje kako je nestankom

državnoga okvira Austro-Ugarske i ulaskom u novi državni okvir Kraljevine Italije određena i sudbina škola. Dakle, talijanske okupacijske vlasti tolerirale su rad srednjoškolskih institucija te su ih ujedno nastojale podvrgnuti kontroli pritom se služeći raznim mjerama prisile.

Ovaj broj *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea* završava četirima prikazima (244-266): Mary Beard, *SPQR – Povijest staroga Rima* (Roko Sven Surać), Ivan Josipović, *Pridraga u zaleđu Zadra* (Štefan Štivičić), Tomislav Bogdanović, *Križevci u Prvome svjetskom ratu* (Ivan Peklić) i Aleksandar Jakir, *Dalmacija u međuratnom razdoblju 1918.-1941.* (Adrian Knežević). Prikazi predstavljaju neka od novijih stranih i domaćih historiografskih radova.

U zaključnim razmatranjima prikaza treba naglasiti kako je svaki časopis koji prati uzuse i metodologiju historiografske struke dobrodošao na našoj znanstvenoj humanističkoj sceni. *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea*, relativno nov časopis u znanstvenim krugovima, svojim je objavljivanjem doprinio poznavanju dalmatinske povijesti, a samim time i obogaćivanju spoznaja hrvatske historiografije.

Ante Matuško